

Szigetek, szórványok, zárványok

A Kolozsvárott megjelenő Korunk folyóiratnak évek óta minden száma tematikus tartalmú. Az idén júniusban „Szigetek, szórványok, zárványok” címmel jelent meg. Cseke Péter szerkesztő ajánlójában emlékezteti az olvasót, hogy a Korunk először 1991-ben foglalkozott nagyobb nyomtatékkal azzal, vajon van-e megoldása a szórványkérdésnek és mi lehet az. „Ez... visszahangzik bennünk ma is, amikor a szigetek szórványosodásának, a szórványok elzárványosodásának szeretnénk – tudományos feltáráson alapuló stratégia-teremtéssel és gyakorlati építőmunkával – gátat vetni.” (124.o.)

A változatos összeállításnak nem minden darabja kapcsolódik a megjelölt tematikához. Ezek – a kisebb terjedelműt elfoglaló szépirodalom, esszé, publicisztika – számba vételét most mellőzzük. A lapszám-tematikába tartozó írások két csoportra oszthatók, elméleti és módszertani tanulmányokra, valamint helyzetismertetőkre. A szétválasztás nem pontos, hiszen az utóbbiakban is számos teoretikus gondolat vetődik föl, a tanulmányok példaanyagában és dokumentációjában pedig sorozatnyi új tényismerettel találkozunk. A bevezető, egyben legátfogóbb tanulmány szerzője a kérdéskör egyik legismertebb művelője, Bodó Barna továbbgondolva és kiegészítve summázza korábbi könyvei és cikkei leglényegesebb tételeit. A szórványkérdés másik neves szakértőjétől, Vetési Lászlótól a nagyvárosi szórványokról és az (elsősorban református) egyházi közösségépítésekről széles körű, friss információkban gazdag összegezést olvashatunk. Ezután Péntek János a szórványélet nyelvi problémáit veszi sorra, ugyancsak összegezve bővítve eddigi nézeteit. A további tizenöt, kisebb terjedelmű, fent helyzetismertetőnek nevezett, de akár beszámolóknak, esettanulmányoknak is mondható írás egyen-egyenként megérdemli a

részletesebb ismertetést, ám egy rövid lapszám-bemutató csak válogató említésükre nyújt lehetőséget. Többségük a szórványkérdés frontvonalába veti az érdeklődőt. Bakó Botond a nagyenyedi kollégium szerepéről, Balázs-Bécsi Gyöngyi a Kallós Zoltán Alapítvány tevékenységéről, Balázs-Bécsi Attila a szamosújvári Mezőségi Téka munkájáról, Ambrus Attila a Kőhalom városkában működő szórvány-kollégiumról, Szilágyi Aladár a Belényesi-medence magyar falvainak intézményeiről, László Erdei Edit Balázsfalva környékének töredék magyarjairól, Oláh-Gál Elvira a Csángó Rádióóról készített beszámolót. Külön említjük Bodó Barna saját „szórványgondnoki szolgálatáról”, mint nagyobb területet pásztázó szervezett működésről szóló ismertetését és Dáné Tibor Kálmán tömör szemléjét a romániai Magyar Házakról. Ezek a nyugati magyarság körében régóta jól ismertekhez hasonlóak, szórványhelyzetben működő sokfunkciós, elsősorban kulturális, iskolai, társadalmi központok. Romániában csak 1990 után jöhetek létre, ma a kisebbségi lét legfontosabb és legeredményesebb intézményei közé tartoznak, amit nyomatékosan önszerveződő és független voltak. Az önszerveződés kulcszó, mert a szórványban megmaradáshoz nemcsak a tényfeltárás és a külső kezdeményezés szükséges, hanem az ott élők határozott akaratja és törekvése is. Nem kerülhető meg, mint az írásokban visszatérő egyik alapprobléma, az anyagi háttér. Ennek biztosításában Magyarország segítése a kisebbségi gazdasági erőtlensége és a hivatalos román támogatás hiánya miatt nélkülözhetetlen, de sosem elegendő. Több szerző hangsúlyozza, hogy a szórványkérdés az utóbbi csaknem negyedszázadban a romániai magyarság egyik fő kérdése és folytonosan napirenden van. Az összeállítás azonban korántsem

BÍRÓ András: A holokauszt margójára. Ember az embertelenségben. Eredeti dokumentumokkal. Kairosz Kiadó, Budapest, 2104, 80 old.; BOZZAY Réka (szerk.): Történetek a mélyföldről. Magyarország és Németalföld kapcsolata a kora újkorbán. Prontart-Press Kft., Debrecen, 2014, 615 old.; KAHLER, Frigyes: Az Igazság Canossa-járása avagy a rendszerváltás és igazságtétel történetéhez. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2014, 211 old.; KATONA András (szerk.) – KISZELLY Zoltán – SALAMON Konrád (szerk.) – SIMON János – Zachar Péter: Tüntetések könyve. Negyedszázad 56 tüntetése Magyarországon (1988–2013). Antológia Kiadó, Lakitelek, 2014, 382 old.; M. KISS Sándor (szerk.): Rendszerváltás 1989 (Témák között válogatva). Antológia Kiadó, Lakitelek, 2014, 376 old.; MARZA Radu: Romanian Historians and Propaganda (1914–1946) The Case of Transylvania. AEPRESS, Bratislava, 2014, 171 old.;

befele forduló, sőt nem egyszer kitekint a Kárpát-medence más tájaira és tágabb nemzetközi viszonylatban is a szórványokra. A szerzők ki-mondva vagy csak a sorok között visszatérően utalnak rá, hogy a szórványokkal törődés elérte a „nagykorúságot”. Az erősen érzelmi hangoltságú pesszimizmus és a sürgető ötletelés végletei helyett a gyakorlaté, az alkotó cselekvése a vezető szerep. A teóriák és a fogalmak letisztultsága, a létrejött – korántsem fölös számú és sokszor gondokkal küszködő – intézmény sikerét számok, statisztikák is mutatják. A józan közelítés és áldozatos munka dokumentuma a Korunk 2014/6-os száma.

KÓSA LÁSZLÓ

ÚJ KÖNYVEK

NAGYMIHÁLY Zoltán: A magyar csoda története. Beszélgetések németországi 56-os magyarokkal. Németországi Magyar Szervezetek Szövetsége, Marosvásárhely, 2014, 263 old.; PÁLFFY Gyula: Rozehán Neti. Regény. 2. jav. Kiadás. Pannónia Könyvek, Pécs, 2014, 447 old.; PARRAGI László (összeáll.): 55 év a magyarság szolgálatában. A Svájci Keresztény Magyar Munkavállalók Szövetségének 55. évének kiadása, Zürich, 2014, 469 old. SIMON János (szerk.): Puccs vagy összeomlás? 8 interjú a Kádár-korszakról volt MSZMP PB-tagokkal. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2014, 295 old.; SZEREDI Pál: A Parasztpárt két évtizede. A Nemzeti Parasztpárt története 1939–1960. Barangoló kiadó, Pilisszentkereszt, 2014, 453 old.; VERES Ildikó: Mikrokosmos a makrokosmosban. Brandenstein Béla bölcséletének szegmensei 1944-ig – Mikrokosmos im Makrokosmos. Segmente der Philosophie Béla von Brandenstein bis 1944. Kétnyelvű kiadás. integratio XXV. Mitteleuropa-Studien, Wien 2014, 242 old. ZSIRAI László: A dekkubitusz ügy. Kisregény. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2104, 123 old.

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358.

Web: www.kozpontiszovetseg.at

www.becsinaplo.eu

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49

E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der Ungarn in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller

und Verleger: Zentralverband Ungarischer

Verene u. Organisationen in Österreich.

A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Borbándi Gyula † (Budapest), Czellar Judit (Genf), Gömöri György (London), Kovács István (Budapest), Kovácsné Németh Mária (Győr), Kő András (Budapest), K. Lengyel Zsolt (München), Martos Péter (Bécs), Papp László (New York), Piri Zoltán (Utrecht), Pomogáts Béla (Budapest), Sárközi Máttyás (London), Szabó A. Ferenc (Budapest), Szakály Sándor (Budapest), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:

Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fettes Kata, Kántás János, Radics Éva, Rumppler Diána, Varga Sándor.

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán

GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., Hauptanstalt A-1010 Wien, Graben 21.

IBAN: AT57201100000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 15,- Euro, Magyarországon 3000,- Ft, Nyugat-Európában 20,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúli 25,- Euronak megfelelő összeg, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:

Amerikában: Andrew Rekey, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856

E-mail, az újság számára: becsinaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856

Angliában: Hungarian Book Agency, P.O.B 1956, Durham DH1 2GA.

Hollandiában: Dr. Piri Zoltán. Croeselaan 254. NL-3521 CL Utrecht. E-mail: pirizoltan@hotmail.com

Kanadában: Pannónia Books Ltd., 472 Bloor St. W. 2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.

Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószám: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.

Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach

Svájcben: Judit Czellar 13, Croix-du-Levant, CH-1220 Genève, e-mail: czellarjud@hotmail.com, 0227970854

– Postfinance, Julianna Judit Czellar, Compte: 12-165459-6, IBAN: CH13 0900 0000 1216 5459 6

Svédországban: Szöllösi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. PlusGiro Nr.: 756987-4.

Szlovákiában: Benyák Mária, SK-821 01 Bratislava, Datelínova ul. 9, e-mail: marcsa@live.com

Bank számla: SLSP 0170127485/0900.

Névvél vagy betűjellel megjelölt cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: ALWA & DEIL Druckerei Ges. m. h. H.

A-1140 Wien, Sturzgasse 1a

1956 SOROKSÁRI ESEMÉNYEI

Eörsi László jelen kötete remélhetően lendületet ad Budapest külső kerületei helytörténetének további kutatásához. A téma kijelölése azonban elgondolkodtató. 1956-ban Soroksár a XX. kerület, Pesterzsébet része volt. 1956-ban Oltványi László Pesterzsébet nemzetőr főparancsnokaként irányította egységes kerületét, jöllehet a távol eső és a kerületen belül elhatárolt soroksári településrészt nemzetőrségének megszervezését és vezetését Oláh Ödönre bízta. Soroksár ma önálló, Budapest XXIII. kerülete, de ez aligha alapozza meg a – nem is teljes mértékben Soroksárhoz tartozott és tartozó – Jutadomb polgári közigazgatástól és nemzetőrségtől függetlenül tevékenykedő honvéd alakulatának soroksári felkelőként történő besorolását.

Eörsi László szerkesztője a kötetnek. Ő írta a bevezető tanulmányt továbbá az életrajzokat, ő állította össze a szakmai apparátust, tehát a könyv mintegy kétharmadát, és szerkesztette a kötet másik részét kitevő visszaemlékezéseket, interjúkat, amelyek részint ő maga, többségében Markos Kata gyűjtötte össze.

A soroksári fegyveres ellenállást bemutató tanulmány a téma első szakmai igényű feldolgozása. Tanúsítja, hogy a periratok, nyomozati dokumentumok kellő kritikával felhasználhatóak az események hiteles bemutatására.

Oltványi László az emigrációban írt könyvében Dél-Budapest bástyáit folytatott harcokról írt. Pesterzsébet és a zömmel Soroksárhoz tartozó Jutadomb valóban bástyaként ellenőrizte a főváros szívébe vezető útvonalat. Az itt folyó összecsapások két kiemelkedő részletét, az október 26-i és a november 4-i eseményeket a szerző saját kutatásai és a szakirodalom eddigi eredményei alapján részletesen és pontosan írja le.

Október 26-án a kiskunhalasi lövészedret Budapestre vezényelték, hogy leverje a még harcoló felkelő csoportokat. Menetét a Soroksári – mai nevén Helsinki – úton kívánta folytatni. A Jutadomb és az ATRA-gyár körzetében a pesterzsébeti felkelők megtámadták a menetszlopot, amely harccal tört át a főváros belső kerületei felé.

November 4-én, a Forgószél-hadművelet első napján ellentétes irányból, Pest felől érkezett a Jutadomb elé egy szovjet-volt ÁVH-s menetszlop, amely Tökölről Csepelen át szállította el az éjjel foglyul ejtett magyar kormányküldöttséget. A Jutadombra telepített esztergomi légvédelmi tüzérsztyál, az őket segítő pestlőrinci két honi légvédelmi üteg valamint a kiskunmajsai lövészedret egy szakasza állt harcra készen, az általuk várhatóan kilőtt járművek katonáinak megsemmisítése a jutadom-

bi pesterzsébeti és soroksári nemzetőrök feladata volt. A jutadombiak a szabadságharc egyetlen győztes összecsapását vívták meg az intervenciók ellen.

A tulajdonképpeni Soroksárhoz a harcok harmadik, tragikus eseménye kapcsolódik. A Sortex gyár körüli, a november 6-ára keltezett összecsapás bemutatása a szerző érdeme, habár az esemény, és főleg a szovjetek által agyonlőtt négy személy neve korábban sem volt ismeretlen a szakirodalomban. (Vö. ME: Soroksári hősi halottak a pesterzsébeti temetőben. Bécsi Napló XXVI. évf. 6. szám. 2005. november-december 5. old.)

A tanulmányhoz mellékelte képanyag részletes, az aláírások néhol pontatlanok.

A levéltári források feldolgozásához hasonló következetességgel kellett volna a több évtizedes kényszerű hallgatás után megfogalmazott interjúkat közreadni vagy rövidíteni, sőt akár mellőzni.

A kritikus észrevételek ellenére hézagpótló, szakmailag megalapozott és izgalmas könyvvél gazdagodott 1956 történetírása.

Eörsi László: Soroksár 1956. Táncsis Mihály Művelődési Ház, Soroksár, 2014. 304 old. képekkel

MAROSSY ENDRE

KÉVÉBE KÖTVE

Az Úristen – Arany János bölcs négyesorsából tudjuk – kévébe köti az embert, s betakarítja csűrbe. Kít korábban, kít később.

Skultéty Csaba bölcsen ballag 100. életéve felé (1920-ban született), s hívó katolikusként vallja, kilencven után minden év kegyelem.

Erős hitén kívül bizonyára sok más minden hozzájárult a szép életkorhoz, családja, ősök, genetika, gyermekkor, és a frissen megjelent könyvében* éppen ennek a bonyolult, szövődő-ményes gömbnek a felszeletelésére és tálalására vállalkozott. A neve ennek a bűvös gömbnek: *gyermekkor*.

Sokféle öröm hull az olvasóra. Örülünk, mert a híres publicista és rádiós kilépett a zurnalizmus világából, tempós, higgadt, szépírói stílusban memoár, krónikát, családtörténetet ír, de dokumentum anyagot is hoz, alig van olyan világtörténelmi esemény, amelyet ne érintene: visszapiant a boldog békeidőkre (szülei még abban éltek), a borzalmas világháborúra, amely közvetlenül a háta mögött üszkösödött még születésekor, az ország szétesésére, a Kisantant hatalmak torz uralomvágyára.

Fő szándéka mégis közelebb áll a lírához, mint a szociográfiához. A szülőföld, azon belül is a néhai Ung vármegye három falujának, Nagykaposnak, Kiskaposnak, Ungcsepelynek jó szellemét idézi meg, azokkal társalog, valahogy úgy, ahogy azt Krúdy is tette. Ez a föld vált leginkább talmi hatalmak martalékává, itt változott egy emberöltő alatt annyiszor az országhatár, hogy akik este lefeküdtek, nem voltak biztosak abban, hogy másnap ugyanabban az országban ébrednek fel.

Közismert szomorúságok ezek, de Skultéty Csaba okos éberséggel tartja távol magától a história fenevadjait. Erdélyi költő, Kányádi Sándor versciklusának címét kéri kölcsön (veszi át?): *Vannak vidékek*. S hozzáteszi: *féltett kishazák*.

Ez ennek a ragyogó kivitelezésű, gazdagon illusztrált könyvnek az értéke, titka. A *kishaza* olyan fényes tallér benne, mint a népmesékben a mindent járó malmocska. Skultéty tudja, hogy a feltrancsított ország peremterületein, az elcsatolt részekben magyar régiókat kell teremteni, azokat kell fölvirágoztatni, táplálkozva a múltból, az élményekből, az ősök intelmeiből és példamutatásából.

Ki kell lúgozni végre a tetemrehívás dühét, le kell törölni identitásunk képzeletbeli faláról a melodramatikusan érzélgősséget, s nemzeti, nemzetiségi programokat kell kidolgozni és megvalósítani. Ezt szolgálja ez a jó könyv. Rendkívül gazdag illusztrációs anyaga (arcképek, csoportképek, középületek, időszaki kiadványok, színházplakátok, térképek, újságok, folyóiratok, hivatalos dokumentumok, keresztlevelek, útlevelek stb.) a feltámadás csodáját, az újra éledés illúzióját keltik. Legalábbis mimelik. Azt érzi az olvasó, hogy „vannak vidékek”, ahol a múltat mégsem tudták végleg eltörölni, a múlt morzsáiból föl lehet építeni a tūrhető, az elviselhető jelent. Azt a jelent, amelyben magyarnak lenni elviselhető állapot.

S akkor megnyugvással, belenyugvással várunk arra, hogy kévébe kössön az Úristen, s betakarítson csűrbe.

*Skultéty Csaba: *Vannak vidékek, féltett kishazák*. – *Az én Ung megyei Nagykaposom*. A szerző kiadása, Budapest, 2014, 195 old.

HEGEDŰS IMRE JÁNOS